

MÜLKİYYƏT HÜQUQUNUN İNSAN HÜQUQLARI SİSTEMİNDƏ YERİ: MÜQAYİSƏLİ TƏHLİL

Zümrüd Vəliyeva,
**BDU, “İnsan hüquqları və informasiya
hüququ” üzrə YUNESKO kafedrasının
dissertantı.**

Məqalədə mülkiyyət hüququnun digər insan hüquqları ilə müqayisəli şəkildə təhlili aparılmışdır. Əsasən də, mülkiyyət hüququnun Avropa İnsan hüquqları Konvensiyasında təsbit edilən təbii insan hüquqları ilə qarşılıqlı əlaqəsi müəyyən edilmişdir. İnsan hüquqlarına dair ilkin baxışlarda mülkiyyət hüququ bu sistemdə insanın ayrılmaz, təbii hüququ kimi qiymətləndirilmişdir. İnsan hüquqlarına dair liberal baxışların tərəfdarları mülkiyyət hüququ ilə müqayisədə söz azadlığına üstünlük verirlər. Lakin nəzərə almaq lazımdır ki, xüsusi mülkiyyət olmadan insan hüquqlarının mütləqliyi, şəffaflığı demək olar ki, mümkün deyil. mülkiyyət hüququ ayrıca, digər insan hüququ və azadlıqlarından kənarında mövcud ola bilməz. Avropa Konvensiyası prizmasından mülkiyyət hüququnun müdafiəsi Konvensiyanın ədalətli məhkəmə araşdırması, ayrı-seçkiliyin qadağan olunması, şəxsi həyata və ailə həyatına hörmət, səmərəli hüquqi müdafiə vasitələri hüququ ilə bilavasitə əlaqədədir.

Açar sözlər: mülkiyyət hüququ, mülkiyyətin müdafiəsi, Avropa İnsan hüquqları Konvensiyası, Avropa Məhkəməsi, təbii hüquqlar, ayrı-seçkilik, ədalətli məhkəmə araşdırması, presedent, söz azadlığı.

Müasir hüquq doktrinası və praktikası göstərir ki, müxtəlif hüquqlar arasında sıx əlaqə daha aşkar və mübahisəsizdir. Bu və ya digər fundamental hüququn effektiv realizəsi başqa hüququn reallaşdırılmasından

birbaşa asılıdır, bir hüquq və ya azadlıq başqa hüquqların zəmanətləri və insan azadlıqları rolunda birbaşa çıxış edə bilər.

Bu qarşılıqlı əlaqə çoxtərəflidir və müxtəlifdir, cəmiyyətin həyat fəaliyyətinin bütün sferalarında qüvvədə olur. Məsələn, məhkəmə müdafiəsinə olan hüquq insanlara onların pozulması halında öz mülki hüquqlarının müdafiəsi üçün məhkəməyə müraciət etmək imkanını təmin edir.

Fikrimizcə, mülkiyyət hüququ ayrıca, digər insan hüququ və azadlıqlarından kənarında mövcud ola bilməz. Bu səbəbdən mülkiyyət hüququnun insan hüquqları sistemində yerini aydın şəkildə müəyyənləşdirmək üçün bu hüququn digər insan hüququ və azadlıqları ilə kompleks şəkildə fəaliyyətinə diqqət yetirmək lazımdır. Bu səbəbdən, biz bu paragrafda Avropa Konvensiyasının 1 sayılı Protokolundakı mülkiyyət hüququna həmin Konvensiyanın digər hüquq və azadlıqları ilə qarşılıqlı əlaqədə realizəsi məsələsini təhlil etmişik.

Avropa Məhkəməsinin presedent praktikasında ərizəçilərin həm mülkiyyət,

həmçinin yaşayış yerinə hörmət hüququnun pozulması ilə bağlı kifayət qədər geniş təcrübəsi var. Yaşayış yeri dedikdə, şəxsin mülkiyyət hüququnun tətbiq edildiyi müəyyən tikili və ya ərazi nəzərdə tutulur. Dövlətin öz hakimiyyət səlahiyyətlərini həyata keçirməsi vaxtı, həmçinin cəmiyyətin hüquqları və qanuni maraqlarının müdafiəsi vaxtı mənzildən şəxsin köçürülməsi, binanın sökülməsi və s. vəziyyətlər yarana bilər. Bu zaman belə bir sual yaranır, belə hallar yaşayış yerinə hörmət hüququna müdaxilədir, yoxsa şəxsin öz əmlakından maneəsiz istifadə etmə hüququna müdaxilədir? Belə hadisələrdə Avropa Konvensiyasının hansı maddəsinin tətbiqi düzgündür? Qoyulmuş suallara cavab almaq üçün göstərilən sahədə Avropa Məhkəməsinin presedent təcrübəsinə baxmaq lazımdır.

Avropa Konvensiyasının 8-ci maddəsi hər kəsin şəxsi və ailə həyatına hörmət hüququnu təmin edir. Həmin maddədə qeyd edilir ki, hər kəs öz şəxsi və ailə həyatına, evinə və yazışma sirtinə hörmət hüququna malikdir. Milli təhlükəsizlik, ictimai asayiş və ölkənin iqtisadi rifah maraqları naminə, iğtişaş və ya cinayətin qarşısını almaq üçün, sağlamlığı, yaxud məənəviyyəti qorumaq üçün və ya digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarını müdafiə etmək üçün qanunla nəzərdə tutulmuş və demokratik cəmiyyətdə zəruri olan hallar istisna olmaqla, bu hüququn həyata keçirilməsinə dövlət hakimiyyəti orqanları tərəfindən müdaxiləyə yol verilmir [8, 28].

Yaşayış yeri anlayışı və onun tətbiqi meyarları Avropa Məhkəməsinin 1986-cı

il «Gillow v. The United Kingdom» [4, 132] işi üzrə qərarında müəyyən edilmişdir. Bu qərar oxşar məsələlər üzrə sonrakı işlərdə presedent kimi çıxış etmişdir. Həmin qərar qeyd edilir ki, “yaşayış yeri” anlayışı avtonom əhəmiyyətə malikdir və dövlətdaxili qanunvericilikdəki təfsirdən asılı deyil. Bu və ya digər obyektin 8-ci maddənin tətbiq sferasına aid olması üçün şəxsin həmin obyektə sabit və qırılmaz əlaqəsinin olması tələb olunur.

Avropa Konvensiyasının 8-ci maddəsinin 1 sayılı Protokolla əlaqəsinə daha aydın şəkilə izah etmək üçün Avropa Məhkəməsinin ayrı-ayrı qərarlarına baxılmasını məqsədə uyğun hesab edirik.

Avropa Məhkəməsi öz fəaliyyəti gedişində prosessual hərəkətlərin edilməsi üçün şəxsin evinə hüquq-mühafizə orqanları əməkdaşlarının girişiyə bağlı bir çox şikayətlərə baxmalı olmuşdur. Nümunə kimi "Niemiets v. Germany" [7, 377] işi üzrə Avropa Məhkəməsinin 1992-ci il qərarını qeyd etmək olar. Bu işdə, vəkillik fəaliyyətilə məşğul olan iddiaçının ofisində axtarış aparılmışdır. İddiaçının fikrincə, polis əməkdaşlarının göstərilən hərəkətləri onun şəxsi həyatına əsassız müdaxilədir və yaşayış yerinə hörmət hüququnu pozur. Bundan başqa, belə hərəkətlər vəkil kimi onun işgüzar nüfuzuna zərəri vurmuşdur, hansı ki, Avropa Məhkəməsinin presedent təcrübəsinə əsasən "mülkiyyət" anlayışına daxildir və müvafiq olaraq 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsində zəmanət verilən mülkiyyət hüququnun pozulması baş vermişdir. Avropa Məhkəməsi işə baxıb təsdiq etdi

ki, hərçənd iddiaçının şəxsi həyatına müdaxilə qanuni hədəfi təqib edirdi, o, sözsüz, qeyri-proporsionaldır. Birincisi, ax-tarışın keçirilməsi vaxtı lazımı prosedur qaydalarına riayət edilməmişdir, məsələn, müstəqil şahidlərin olması kimi, ikincisi, bu daha çox əhəmiyyətli məsələdir, polis peşəkar sirri təşkil etmiş məxfi sənədlərə baxmışdır.

Beləliklə, Avropa Məhkəməsi bu iş üzrə Avropa Konvensiyasının 8-ci maddəsinin pozulmasını müəyyən etdi. İddiaçının işgüzar nüfuzuna vurulmuş zərərə gəlincə, Məhkəmə bu məsələyə 8-ci maddənin kontekstində baxdı və 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinin bu işə tətbiqi prizması vasitəsilə ayrıca baxmağı lazım hesab etmədi. Lakin, Avropa Məhkəməsi göstərdi ki, polisin belə hərəkətləri iddiaçının müştəriləri, həm də ictimaiyyət qarşısında onun peşəkar nüfuzuna ziyan vurulması şübhəsidir.

Beləcə, Avropa Məhkəməsinin təcrübəsindən görünür ki, 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi iqtisadi meyarın mövcudluğunu tələb edir, onun göstərişləri mülkiyyətinin öz əmlakına sahiblik və sərəncamla bağlı səlahiyyətlərinin müdafiəsinə yönəlmişdir, 8-ci maddənin normaları isə ona məxsus əmlakdan dinc məqsədlərlə istifadə imkanını təmin edir. Yuxarıda göstəriləni nəzərə alaraq, əgər publik hakimiyyət tərəfindən müdaxilə əsasən insanın şəxsi həyatına toxunursa və onun iqtisadi və ya əmlak elementlərinə əhəmiyyətli təsir göstərmirsə, onda 8-ci maddənin təlimatları hərəkətə keçir, əgər, əksinə, ilk növbədə, şəxsin iqtisadi və ya mülk maraqlarına toxunulubsa,

onsa 1 sayılı Protokol qüvvədə olur.

Avropa Məhkəməsinin təcrübəsində publik hakimiyyət orqanlarının və insanların əmlak və şəxsi qeyri-əmlak hüquqlarının realizəsi ilə bağlı məsələlərlə bağlı fərqli yanaşmalarına da rast gəlinir.

Avropa Məhkəməsinin 2010-cu il tarixli «Şerife Yiğit v. Turkey»[3, 192] işi üzrə qərarına əsasən ərizəçi əri ilə dini nikahda olmuş və xəstəlik nəticəsində əri ölmüşdür. Sığorta üçün müvafiq orqana müraciət edən zaman, ərizəçiyə bildirilmişdi ki, dini kəbin rəsmi nikah hesab edilmir və hüquqi nəticə vermədiyi üçün ona sığorta verilə bilməz. Avropa Məhkəməsinə müraciət edən ərizəçi bu halda 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinin və 8-ci maddənin pozulmasını iddia edirdi. İşin faktiki və hüquqi tərəflərini ətraflı və ayrıca təhlil edən Avropa Məhkəməsi ərizəçinin lehinə qərar verməsə də, bu işdə şəxsin əmlakdan dinc istifadəsinin qanunauyğun olması məsələsini gündəmə gətirmişdir

Mülkiyyət hüququnun müdafiəsində ayrı-seçkiliyi qadağan edən Avropa Konvensiyasının 14-cü maddəsi əhəmiyyətli rol oynayır. Həmin maddəyə əsasən[5, 818] bu Konvensiyada təsbit olunmuş hüquq və azadlıqlardan istifadə cins, irq, dərinin rəngi, dil, din, siyasi və digər baxışlar, milli və ya sosial mənşə, milli azlıqlara mənsubiyyət, əmlak vəziyyəti, doğum və ya hər hansı digər əlamətlərə görə ayrı seçkilik olmadan təmin olunmalıdır.

Bildiyimiz kimi, 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi mülkiyyətin müdafiəsi və tənzimlənməsi sferasında yalnız minimal standartları

müəyyənləşdirir. Bu norma dövlətlərə mülkiyyət hüquq münasibətləri sahəsində daha geniş standartlar müəyyən etməyə, daha təkmil qanunlar qəbul etməyə maneə yaratmır. Avropa Məhkəməsinin əsas məqsədi iştirakçı-dövlətlərin Konvensiya normalarına düzgün şəkildə riayət etməsinə nail olmaqdır. Yuxarıda qeyd etdiyimiz «Stec and others v. the United Kingdom» işində Avropa Məhkəməsi açıq şəkildə bəyan edir ki, 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi iştirakçı-dövlətlər üçün sosial təminat sistemi yaratmaq öhdəliyi qoymur, sadəcə dövlətlər belə qayda və prosedurları müəyyən edərkən Avropa Konvensiyasının müddəalarını nəzərə almalıdır.

İnsanların ekoloji hüquqlarıyla mülkiyyət hüququnun əlaqəsini də qeyd etmək lazımdır. Avropa Məhkəməsinə verilən bir sıra şikayətlər iddiaçıların daşınmaz əmlakının yerləşdiyi ərazilərdə ətraf mühitin çirklənməsi ilə bağlı hakimiyət orqanlarının hərəkətləri ilə bağlıdır. Qeyd etmək lazımdır ki, belə şikayətlərin sayı son zamanlar artıb. Bununla əlaqədar olaraq belə bir sual yaranır ki, şəxs öz sağlamlığına əlverişsiz təsirdən ehtiyat edərək, çirkləndirməyə məruz qalmış ərazini tərk edir və orada olan mülkiyyətdən istifadə edə bilmir, bu halda onun 1 sayılı Protokolla təmin edilən mülkiyyətdən sərbəst şəkildə istifadə hüququ pozulurmu?

Bizim fikrimizcə, mülkiyyət hüququnun ən çox əlaqədə olduğu insan hüquqları arasında ədalətli məhkəmə araşdırması (md. 6) və səmərəli hüquqi müdafiə vasitələri hüququ (md. 13) xüsusilə qeyd edilməlidir.

1978-ci il tarixli «Klass and others v.

Germany» işində Avropa Məhkəməsi göstərmişdir ki, hüququn aliliyi, digər məsələlərlə yanaşı, səlahiyyətli hakimiyət orqanları tərəfindən insan hüquqlarına istənilən növ müdaxiləyə bir qayda olaraq məhkəmə orqanları tərəfindən effektiv nəzarət olunmalıdır [2, 197]. Bu zaman, məhkəmə nəzarəti müstəqillik, qərəzsizlik prinsiplərinə cavab verməlidir.

Beləliklə, ədalətli məhkəmə araşdırması hüququ mülkiyyət hüququnun əsas prosesual zəmanəti rolunda çıxış edir, çünki mülkiyyət hüquqları pozulan şəxsə məhkəməyə müraciət etmək imkanını təmin edir. Ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnun qoruyucu funksiyası məhdudlaşdırılmır, o əhəmiyyətli dərəcədə genişdir. Belə ki, müəyyən əmlak barəsində hüquqlarla təmin edilmiş və ya "qanuni gözləmə"yə malik olan şəxs, məhkəməyə müraciət edə və bu yolla öz hüquqlarını reallaşdırma və ya "qanuni gözləməni"real əmlaka transformasiya edə bilər. Ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnu formalaşdıran elementlərin sistemini, şərti şəkildə dörd qrupa bölmək olar: orqanik, institusional, prosesual və xüsusi. Onlara mülkiyyət hüququnun müdafiəsinə uyğun olaraq baxaq.

Birinci qrup məhkəməyə çıxış və qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarının icrasını nəzərdə tutur. Yəni, şəxsə öz mülkiyyət hüquqlarının müdafiəsi ilə bağlı məhkəməyə müraciətin real imkanları təmin edilməlidir. «Prince Hans-Adam II of Liechtenstein v. Germany» [6, 79] işi üzrə qərarında Avropa Məhkəməsi qeyd etmişdi ki, Avropa Konvensiyası bəyannamə və ya illüziya xarakterli

hüquqlar təsbit etmir, həmin hüquqlar real və effektiv olmalıdır. Əgər şəxs məhkəməyə real çıxış təmin edilməyəcəksə, onda ədalətli məhkəmə araşdırması hüququ sırf deklarativ xarakter daşıyacaq. Bu, ədalətli məhkəmə araşdırması hüququnun müasir demokratik cəmiyyətdə oynadığı xüsusi rolu nəzərə alaraq əhəmiyyətli məna kəsb edir. Məhkəməyə çıxış dedikdə, birinci, apellyasiya, həmçinin qərarların icra mərhələsi də nəzərdə tutulur.

Əgər şəxs məhkəməyə müraciət imkanından məhrumdursa, deməli Konvensiyanın eyni zamanda iki maddəsi, həm 6-cı, həm də 1 sayılı Protokolu pozulur. Bu məsələyə misal kimi Avropa Məhkəməsinin presedent təcrübəsindən «Ulger v. Turkey» [9] işini qeyd etmək istərdik. Ərizəçinin zərərin əvəzinin ödənilməsi ilə bağlı məhkəmədə iddiası təmin edilsə də, icra mərhələsi baş tutmamışdı, yenidən məhkəməyə müraciət zamanı isə məhkəmə xərclərinin ödənilməməsi səbəbindən onun iddiası rədd edilmişdi. İşə baxan Avropa Məhkəməsi qeyd etmişdi ki, məhkəmə xərclərinin ödənilməsi məsələsinə konkret vəziyyətdən və işin hansı mərhələdə olmasından asılı olaraq qiymət vermək olar. Bu halda isə artıq qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarı var və həmin qərar icra edilmir. Bu səbəbdən ərizəçiyə münasibətdə həm ədalətli məhkəmə araşdırmasını təmin edən 6-cı maddə, həmçinin 1 sayılı Protokolla təmin edilən mülkiyyət hüququ pozulmuşdur.

Elmi ədəbiyyatlarda belə bir fikir var ki, əgər qanuni qüvvəyə minmiş məhkəmə qərarı dövlət orqanı tərəfindən icra edilmirsə,

Avropa Məhkəməsi bu məsələni xüsusi mülkiyyətə müdaxilə və ya xüsusi mülkiyyətdən faktiki hüquqazidd məhrum etmə kimi qiymətləndirir [1, 123-124]. Bu fikrə misal kimi Avropa Məhkəməsinin «Josan v. Moldova» işi üzrə 2006-cı il tarixli qərarını qeyd etmək olar. Bu işdə ərizəçi onun əmlakına dəymiş ziyana görə pul kompensasiyasının ödənilməsi tələbi ilə məhkəməyə müraciət etmişdir. Ölkə prokurorluğu ərizəçinin lehinə çıxarılan məhkəmə qərarının ləğvi barədə ali məhkəməyə müraciət etmiş, ali məhkəmə isə öz növbəsində işə yenidən baxılması ilə bağlı qərar çıxarmışdır. İşə baxan Avropa Məhkəməsi qeyd etmişdir ki, ərizəçiyə təyin edilən kompensasiya onun mülkiyyətidir, həmin kompensasiyanın verilməsinə əngəllər isə mülkiyyətə müdaxilədir. Bu məsələdə, publik və xüsusi maraqlar arasında balans ərizəçinin əleyhinə pozulmuşdur və müvafiq olaraq da, 1 sayılı Protokolun təmin etdiyi mülkiyyət hüququ da pozulmuşdur.

Beləcə, 1 sayılı Protokolun 6-cı maddə ilə əlaqəsini qeyd edərkən, belə bir fikir söyləmək olar ki, 6-cı maddənin müəyyən etdiyi qarantiyalar kompleksi şəxsə əmlak məsələləri üzrə məhkəməyə müraciət hüququnu təmin edir, ağlabatan müddətdə işə baxılmasını təmin edir və nəhayət qanuni qüvvəyə minmiş qərarların icrasına nəzarəti təmin edir.

Sonda 1 sayılı Protokolun Avropa Konvensiyasının 13-cü maddəsi ilə təmin edilən səmərəli hüquqi müdafiə vasitələri hüququ ilə əlaqəsini qeyd etmək istərdik. Adıçəkilən maddədə qeyd edilir ki, bu Konvensiyada

təsbit olunmuş hüquq və azadlıqları pozulan hər kəs, hətta bu pozulma rəsmi fəaliyyət göstərən şəxslər tərəfindən törədildikdə belə, dövlət orqanları qarşısında səmərəli hüquqi müdafiə vasitələrinə malikdir.

«Karamitrov and others v. Bulgaria» işi üzrə 2008-ci il tarixli qərarında Avropa Məhkəməsi qeyd edir ki, Avropa Konvensiyasının 13-cü maddəsi ilə təmin edilən maraqlar və 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsinin təminatları öz hüquqi təbiətinə görə fərqlidir. Belə ki, 13-cü maddənin əsas təyinat ondan ibarətdir ki, prosedur zamanətlərini təmin etsin, məhz, "hüquqi müdafiənin effektiv vasitəsinə olan hüquq təmin edilsin". Öz növbəsində, göstərilən maddənin prosedur tələbləri daha geniş hədəf üçün (yəni, şəxsin mülkiyyət hüququna hörmətə zamanət vermək) ikinci dərəcəli əhəmiyyətə malikdir.

Mülkiyyət hüququnun müdafiəsi zamanı 13-cü maddənin prosesual zamanətləri o halda xüsusi əhəmiyyət kəsb edir ki, 6-cı maddəni tətbiq etmək mümkün olmasın. Məsələn, Avropa Məhkəməsinin presedent təcrübəsinə uyğun olaraq, dövlət qulluqçuları və dövlətin arasında mübahisələr "vətəndaş hüquqları və vəzifələr haqqında mübahisə" təyininin altında düşümlər və müvafiq olaraq, 6-cı maddənin təsir dairəsinə daxil edilmir. Belə mübahisələr əmlak xarakteri daşıya bilər, məsələn, dövlət qulluqçusuna əmək haqqının ödənilməməsi, bu misaldakı əmək haqqı 1 sayılı Protokolun anlamında "mülkiyyət" kimi müəyyən edilir.

Beləliklə, mülkiyyət hüququnun digər hüquq və azadlıqlarla müqayisəli şəkildə

təhlili belə nəticəyə gəlməyə əsas verir ki, mülkiyyət hüququ insan hüquqları sisteminin ayrılmaz tərkib hissəsidir, pozulmaz, bölünməz xarakterə malik təbii hüquqdur. Bizim fikrimizcə, Avropa Məhkəməsi Konvensiya iştirakçısı olan dövlətlərin milli hüquqyaradıcılığı və hüquq tətbiqi sistemi üçün yetərli olan ümumi yanaşma və mövqelərin işlənilib hazırlanmasına cəhd göstərir. Avropa Məhkəməsi baş vermiş hüquq pozuntuları ilə bağlı dövlətlərin üzərinə konkret göstərişlər qoymasa da, öz qərarlarının icrasına nəzarətin həyata keçirilməsini təmin edə bilər.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat siyahısı:

1. Нешатаева Т.Н. Уроки судебной практики о правах человека; европейский и российский опыт / Т.Н. Нешатаева. - М.; Издательский Дом «Городец», 2007. 320 с.
2. Christoffersen Jonas. Fair Balance: A Study of Proportionality, Subsidiarity and Primarity in the European Convention on Human Rights. BRILL, 2009, 668 p.
3. Koppel Ms Anna, Mohamed Mattar, Vernon Palmer. Mixed Legal Systems, East and West. Ashgate Publishing, Ltd., 2015, 320 p.
4. McFarlane Ben, Nicholas Hopkins, Sarah Nield. Land Law: Text, Cases, and Materials. Oxford University Press, 2015, 1256 p.
5. Mowbray Alastair. Cases, Materials, and Commentary on the European Convention on Human Rights. OUP Oxford, 2012, 895 p.
6. Peers Steve. EU Justice and Home Affairs Law: EU Immigration and Asylum Law. Oxford University Press, 2016, 558 p.
7. Pieth Mark, Radha Ivory. Corporate Criminal Liability: Emergence, Convergence, and Risk. Springer Science & Business Media, 2011, 396 p.
8. Scaife Laura. Handbook of Social Media and the Law. CRC Press, 2014, 444 p.
9. <http://freecases.eu/Doc/CourtAct/4525006>

**МЕСТО ПРАВА СОБСТВЕННОСТИ В СИСТЕМЕ
ПРАВ ЧЕЛОВЕКА: СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ****РЕЗЮМЕ**

Зумруд Велиева.

В статье проведен сравнительный анализ права собственности с другими правами человека. В частности, было установлено взаимодействие права собственности с другими естественными правами человека закрепленными в Европейской Конвенции по Правам человека. Право собственности было расценено как неотъемлемое, естественное право человека в ранних идеях о правах человека. сторонники либеральных взглядов о правах человека по сравнению с правом собственности предпочитают свободу слова. Однако следует учесть, что без частной собственности невозможно абсолютности, прозрачности прав человека. Право собственности отдельно, в стороне от других прав и свобод человека не может существовать. С точки зрения Европейской Конвенции защита права собственности непосредственно связано с правом справедливого судебного разбирательства, право на эффективные средства правовой защиты, запрет дискриминации и уважение личной и семейной жизни.

Ключевые слова: *права собственности, защита собственности, Европейская конвенция о правах человека, Европейский суд, естественные права, дискриминация, справедливое судебное разбирательство, прецедентное право, свобода выражения*

**PLACE OF PROPERTY RIGHT IN THE HUMAN
RIGHTS SYSTEM: COMPARATIVE ANALYSIS****SUMMARY**

Zumrud Valiyeva.

The article compares the property right with other human rights. In particular, the interaction of property right with other natural human rights enshrined in the European Convention on Human Rights. The right of property was regarded as an inalienable, natural human right in the early ideas of human rights. Supporters of liberal views on human rights in comparison with the right of property prefer freedom of speech. However, one should take into account that without private property, absolute, transparent and human rights are impossible. The right of property, apart from other human rights and freedoms, can not exist. From the point of view of the European Convention, the protection of property rights is directly related to the right to a fair trial, the right to effective remedies, the prohibition of discrimination and respect for private and family life.

Keywords: *property rights, property protection, European Convention on Human Rights, European Court of Justice, natural rights, discrimination, fair trial, case law, freedom of expression*

